

Lezen: 1 Korintiërs 15:42-44a

Gemeente van Jezus,

Slide **De doden begraven**

Slide Goed afscheid nemen is belangrijk

Het is meer dan twee jaar geleden dat MH17 uit de lucht werd geschoten. Op twee mensen na zijn van iedereen stoffelijke resten gevonden. Het blijkt heel belangrijk om het te kunnen verwerken. Om te kunnen begraven. Dat jouw geliefde geïdentificeerd is en je een graf kunt delven. Ook al is het nog zo weinig misschien dat er gevonden is. En ook al weet je sowieso zeker dat jouw geliefde de crash niet overleefde. Toch is het van groot belang om je verdriet een plek te kunnen geven. Bijna letterlijk een plek op een begraafplaats met een steen of een urn.

En zo zie je dat wel vaker. Als mensen vermist worden. En je weet in je hart wel dat ze er niet meer zijn. Dat je dan toch opgelucht bent als er stoffelijke resten worden gevonden. Zoals van Kris en Lissanne in Panama. Hoe pijnlijk en definitief het dan ook is. Er is ook opluchting. Nu weet je dat ze gestorven zijn. En kun je beginnen aan de verwerking.

Je ervaart het ook als er massagraven gevonden worden. Bij Srebrenica. Of in andere oorlogsgebieden. Dat is zo naamloos. Zo anoniem. Zo weinig eervol. En zo moeilijk te verwerken. Er wordt dan ook alles aan gedaan om de stoffelijke resten individueel te identificeren.

We kunnen ons dus van alles voorstellen bij het belang van dit werk van barmhartigheid. De doden begraven. En toch is er ook iets raars. Want Jezus heeft dit niet zelf gezegd. Hij noemt in Matteüs 25 maar 6 werken van barmhartigheid. Ja, sterker nog: hij lijkt heel negatief over het begraven van doden. Laten we lezen Matteüs 8: 18-22

Slide ¹⁸ Toen Jezus de mensenmassa om zich heen zag, gaf hij bevel naar de overkant te varen. ¹⁹ Maar een schriftgeleerde kwam op hem af en zei: 'Meester, ik zal u volgen waarheen u ook gaat.' ²⁰ Jezus zei tegen hem: 'De vossen hebben holen en de vogels hebben nesten, maar de Mensenzoon kan zijn hoofd nergens te ruste leggen.' ²¹ Een ander, een van zijn leerlingen, zei: 'Heer, sta me toe eerst terug te gaan om mijn vader te begraven.' ²² Maar Jezus zei tegen hem: 'Volg mij en laat de doden hun doden begraven.'

Jezus lijkt hier heel negatief over begraven. Nou is dat niet per se de focus. Het gaat over het volgen van hem. En als iemand dan vraagt: mag ik mijn vader nog begraven voordat ik achter u aan kom? Dan ziet Jezus daar een geweldige aanleiding in. Om te verkondigen hoe het zit met het volgen van hem.

Waarom maken Joden zoveel werk van begraven? Dat doen ze omdat ze het belangrijk vinden dat de gestorven geliefden zullen opstaan als de Messias komt. Dan willen ze dat iedereen vooraan staat. Vandaar ook dat de flank van de Olijfberg één hele grote begraafplaats is. Omdat de Joden geloven dat de Messias zich daar zal openbaren. Dus begraven doen ze met het oog op de komst van de Mes-

sias. Maar Jezus staat voor deze man! Als hij dan zegt, sorry Jezus, even geduld, ik moet me eerst voorbereiden op de komst van de Messias. Want dat zegt hij eigenlijk. Ja, dan zegt Jezus: je legt je prioriteit verkeerd. Ik ben de Messias. Dus *ik* moet de focus van jouw bezigheden zijn. Wie Jezus niet ziet als verlosser en heiland is dood. Laat de doden hun doden begraven. Dat is wat Jezus zegt. Hij is dus niet per se negatief over begraven van doden. Maar hij zegt: ik moet de focus van jouw bezigheden zijn.

En *juist dan* wordt het begraven van doden terecht een werk van barmhartigheid! Ik wil even iets vertellen over waar dit zevende werk vandaan komt.

Slide Waar komt dit werk van barmhartigheid vandaan?

Hoe komt dit zevende werk van barmhartigheid ineens in het lijstje? En ook als ze afgebeeld worden in de kunst dan staat deze er altijd bij. Waar komt dit vandaan?

Nou, dat is gebeurd in 1207. De Paus van die tijd, Innocentius III, een heel invloedrijke paus was dat, die voegde dit toe aan de zes vanouds bekende werken van barmhartigheid. In de tijd van de Middeleeuwen, met heel veel epidemieën, was dat werk niet zonder gevaar. En dus heeft het bijzondere waarde.

Er zitten verschillende kanten aan. De Roomse kerk heeft vanouds de apocriefe boeken ook. En daar staan soms best mooie dingen in. Waar wij van kunnen leren. Zo is er het boek Tobit. Tobit vertelt aan het begin van het boek hoe hij naar Nineve in ballingschap gaat en hoe hij zich daar gedroeg. En dan volgt deze passage:

Slide Tobit 1 ¹⁶ In de jaren van Salmanassars koningschap was ik mijn volksgenoten vaak tot steun; ¹⁷ ik deelde mijn voedsel met wie honger leed, mijn kleding met wie geen kleren had, en als ik zag dat het lichaam van een gestorven Israëliet buiten de muren van Nineve was gegooid, begroef ik het. ¹⁸ Ik begroef ook de slachtoffers die Sanherib na zijn terugtocht uit Judea had gemaakt. Als straf voor zijn godslasterlijk gedrag had de koning van de hemel hem namelijk uit Judea verjaagd, en in zijn woede daarover doodde Sanherib na zijn terugtocht talloze Israëlieten. Ik haalde hun lichamen heimelijk weg en begroef ze. Sanherib liet naar de lichamen zoeken, echter zonder resultaat. ¹⁹ Maar iemand uit Nineve vertelde de koning dat ik het was die ze begraven had. Eerst hield ik me schuil, maar toen ik te weten kwam dat de koning naar me op zoek was omdat hij me ter dood wilde laten brengen, werd ik zo bang dat ik op de vlucht sloeg. ²⁰ Al mijn bezittingen werden in beslag genomen en vervielen aan het rijk, alles wat ik had. Het enige wat me nog restte waren mijn vrouw Anna en mijn zoon Tobias.

Tobit vertelt over zijn barmhartigheid. En dan past dit in het rijtje. Dus de Paus voegde dit toe. En er is meer: de eerste christenen vielen in het Romeinse rijk op door de zorgvuldige manier waarop zij hun doden begroeven. En sterker nog: als er lijken van vluchtelingen of vreemdelingen aanspoelden op het strand van Italië, dan deden ze daar hetzelfde mee. Zelfs de vijanden van de kerk spraken daar

hun bewondering voor uit. Door de doden te begraven, ook de heidense doden, maakten de christenen duidelijk dat zij hun vijanden lief hadden, en dat zij wilden zegenen wie hen vervloekten.

En dan heb je ook nog de zorgvuldige manier waarop Jozef van Arimatea omgaat met het lichaam van Jezus Christus. Normaal werden gekruisigden niet begraven, maar verbrand. Dat gold voor alle mensen die ter dood veroordeeld werden, die werden over de muur gegooid in het Hinnomdal. Dat was de openbare vuilstort. Daar werden de niet eervolle doden dus verbrand. Hinnom, daar komt ook de term Gehenna vandaan. Dodenrijk. Extra teken van oordeel. Maar voor Jezus dus niet. Als het volbracht is, dan sterft hij. En Jozef bewijst hem zijn laatste eer, door onze Heiland in een nieuw graf te leggen. En de vrouwen willen hem ook balsemen. Allemaal tekens van eer en ontzag.

Maar Jezus keert de verwachting om en staat op. Nog voordat de vrouwen dat kunnen doen. En hij zegt het bij het graf van Lazarus: iedereen die in mij gelooft zal leven, ook al is hij gestorven. Verder in de Bijbel staat het regelmatig. De dood is niet het einde. En dus is begraven een hoopvolle bezigheid. Een werk van barmhartigheid. Laatste eer. Maar ook dienst aan de wereld. Bij begrafenissen kun je namelijk getuigen. Laten zien dat er licht schijnt in ons donkere bestaan.

Slide Zorgvuldig zaaien

Jezus gebruikt voor zijn sterven als eerste dat beeld. De graankorrel moet sterven. Alleen dan kan ze veel vrucht dragen. (Johannes 12:24) Hij heeft het dan natuurlijk over zijn eigen dood. Maar Paulus neemt in onze tekst dat beeld over. En stelt dat iedereen die in geloof sterft vrucht zal dragen. En dus moet je zorgvuldig omgaan met het lichaam van hen die ontslapen.

Het is een aards lichaam. Vol gebreken en zonden. Maar de vrucht die het door Gods genade zal voortbrengen. Die is majestueus. Helemaal nieuw. En toch gebouwd uit die oude graankorrel. Zoals een zaaier zorgvuldig zaait. Zeker vandaag. Als je ziet hoe dat technisch allemaal gaat. Hoe een plantje of een korenaar vertroeteld wordt en bemest. Precies genoeg water met een ingenieus druppelsysteem. Er wordt veel zorg besteed aan zaaien. En ik weet niet hoe het met de moestuintjes is. Maar ik heb bij een gezin kroppen sla voorbij zien komen. Die uiteindelijk na goede verzorging uit een moestuinbakje van Albert Heijn gekomen zijn. Zo zorgvuldig gaan we tegenwoordig dus met ons zaigoed om.

En dat is precies waar Paulus het over heeft. En waar dit werk van barmhartigheid om gaat. We verwachten dat Jezus eens terugkomt om de mensen uit de graven te wekken. Dus met het oog op je Heiland moet je *juist* zorgvuldig omgaan met hen die sterven. Dat is wat je uit die tekst van net, over laat de doden hun doden begraven, kan halen als het om begraven gaat. Met het oog op Jezus is begraven belangrijk. Want er komt een dag dat de dodenakker zijn vrucht zal geven. Dat de begraafplaats een kraamkamer van nieuw leven wordt. Daar kijk je naar uit.

Maar dit werk van barmhartigheid zegt meer. Want het gaat niet alleen om begraven, maar ook om alles daar om heen, volgens mij. Ik weet niet hoe dat hier is, maar in Nieuwerkerk waren er heel wat gemeenteleden vrijwilliger in het Hospice. Het was een mooie instelling. Niet per se christelijk. Er werd af en toe ook euthanasie gepleegd. Maar ook vaak was er ruimte voor palliatieve zorg. Wat prachtig dat vrijwilligers stervenden een plek bieden om menswaardig te sterven. Wat de achter-

grond van die mensen ook is. Ook dat is invulling van deze taak. Dit zevende werk van barmhartigheid.

Het is een taak van de kerk om rondom het sterven van mensen aanwezig te zijn. Ook als mensen niet geloven in jouw God. Laat maar zien dat je barmhartig bent voor iedereen. Mensen menswaardig laten sterven is een kerkelijke taak. Een taak van christenen, maar ook van kerken. En daarna begraven. Zo belangrijk dat je daar als kerk respectvol mee omgaat. Iets vertellen over Günther de Vries. (...) Als er mensen op onze weg komen. Of ze nu geloven of niet. Als ze bijvoorbeeld de kerk zouden willen huren voor een begrafenis. Vol vrijmoedigheid mag je als gemeente daar in participeren en betrokken zijn. Dat is barmhartigheid. Wie er ook vanuit de kerk of door de kerk begraven wil worden. Altijd doen.

En natuurlijk is er de wet op de lijkbezorging. Als iemand zonder naasten sterft, een zwerver, een dakloze, een uitgedeelde asielzoeker, of iemand die sterft in een cel. De eenzamen dus. Die verder niemand hebben. Soms zelfs geen papieren. Als iemand zonder naaste sterft, dan heeft de overheid de taak om diegenen respectvol te begraven. Ik maak me sterk dat dat een overblijfsel is van deze christelijke instelling dat je de doden begraaft. Misschien moeten we dat niet aan de overheid overlaten. Je ziet trouwens ook uit allerlei seculiere bronnen dat ze dat wel kaal vinden. Zo is er een dichterscollectief in verschillende plaatsen actief. Dat heet 'de eenzame uitvaart'. Zij zorgen voor een passend gedicht als er verder niemand is. Omdat een kale begrafenis zo kaal is. Ik denk dat we als kerken daar ook over na zouden moeten denken. Hoe we de overheid daarin tegemoet kunnen komen. Om zo dit werk van barmhartigheid meer inhoudelijk te maken.

4

Slide Nieuwe kerkorde

Wat ook nog zo is: kort geleden is de Nieuwe Kerkorde in werking gesteld. Daar is heel veel over te zeggen, maar ook op dit gebied is er wat veranderd. Er zijn woorden gegeven aan hoe je als kerk bij sterven en begraven moet optreden.

Slide C49.5 De kerk is met Woord en gebed rond het sterven van een gemeentelid aanwezig.

Ik vind dat mooi geformuleerd. Zeker als je weet hoe dat vroeger er in stond. (*even uitleggen*) Alleen wat karig dat het hier alleen over gemeenteleden gaat. Je diaconale roeping is dat het ook waar mogelijk en gewenst bij niet-gemeenteleden zo zou moeten zijn. Maar die vrijheid hebben we dus.

Het maken van deze preek confronteerde me ook met onze gebrekkige manier van omgaan hiermee. Een aantal van ons werken in het Hospice als vrijwilliger. Anderen werken in het ziekenhuis en maken soms het sterven van mensen mee. Of zijn vrijwilliger in een verzorgingshuis. Politie, brandweer en ambulancepersoneel worden er soms mee geconfronteerd. Ook daarin moeten we vaker bidden voor elkaar. En ook dat ieder in zijn of haar functie de genade krijgt om barmhartig rondom het sterven van mensen aanwezig te zijn. Zo geef je dit laatste werk van barmhartigheid handen en voeten.

Slide Werken van barmhartigheid

Hiermee sluiten we de serie af over de zeven werken van barmhartigheid. We zijn uitgenodigd door Jezus. In zijn barmhartigheid ziet hij naar ons om. Geeft zijn leven voor ons. En geeft in zijn leven ook het voorbeeld. Door hoe hij met anderen omgaat. Zonder aanzien van de persoon. Hoe hij ons leven redt. Zo zonder voorwaarden vooraf. Zonder eisen te stellen dat je eerst ... vul maar in. Dat motiveert ons om anderen zonder voorwaarden vooraf lief te hebben en te dienen. Jezus wil via onze ogen en handen zijn handen uitstrekken naar de mensen om ons heen. Hij vindt dat zo belangrijk dat hij het bij het laatste oordeel ter sprake zal brengen. Laten wij dan de mensen zien. En handen en voeten geven aan ons geloof. Aan de missie van Jezus. Niet gedwongen. Ook niet om iets te verdienen. Maar omdat wij uit genade bij Jezus mogen horen. Dat we genadevol met anderen omgaan. Wie dan ook. Dienen. Zoals Jezus diende. Want hij zegt het: wees barmhartig zoals je hemelse vader barmhartig is.

Amen